

Джерела вивчення історії медицини та фармації:

1. Письмові джерела. Їхній зміст передається з допомогою графічних знаків (рукописи, друк, папірус, кераміка тощо).
2. Речові джерела. Відзначаються розмаїттям форм (знаряддя праці, інструменти, пам'ятники, кістки тварин та людей, медалі, монети тощо).
3. Етнографічні джерела. Це – явища культурного і суспільного життя, які передаються з покоління в покоління (обряди, звички, пісні, перекази, засоби лікування).
4. Спосіб життя сучасних племен, які живуть на рівні минулих епох.
5. Фото та кінодокументи.

Вивчення історії людності започатковано в античному Римі, зокрема, медичну спадщину стародавньої Індії Вавилону, Єгипту, відтворив Корнелій Цельс. Він видав 8-ми книжковий трактат "Про медицину". Пізніше, в епоху Відродження (16–17ст.) дослідники проявили живу цікавість до забутих та спеціально перекручених пам'яток далекого минулого. На протязі схоластичним догмам середньовіччя, вони відродили культурну та медичну спадщину стародавнього світу. Були розшукані рукописи стародавніх авторів, відкопані статуї, пам'ятники різних видів мистецтва та медицини. Надалі вивчення минулого стало обов'язковою передумовою дослідження будь-якої медичної проблеми.

Періодизація історії медицини та фармації. Загально визнаною є така періодизація історії медицини та фармації, яка співпадає із загальноісторичною періодизацією розвитку людства:

1. Історія медицини та фармації доісторичних часів. Обіймає період від шестисот мільйонів років до чотирьох тисяч років до нашої ери (відкриття календаря і письма).
2. Антична медицина. Обіймає період від чотирьох тисяч років до нашої ери до чотирьох тисяч років до шостого року нашої ери, коли впала Римська імперія.
3. Медицина епохи середньовіччя (476 р. – кінець 17 ст.).
4. Медицина 18 сторіччя.
5. Медицина 19 сторіччя.
6. Медицина 20 сторіччя.

Кожен із цих періодів розпадається на підперіоди, наприклад, епоха середньовіччя поділяється на раннє (V–X ст), середнє середньовіччя (XI – XVст.), епоха Відродження (XVI – XVIIст.).

Для України, яка розвивалась в своєрідних соціально-економічних умовах, ця періодизація потребує уточнення. Загалом можна сказати, що цивілізаційні процеси в Україні йшли з певним запізненням. Так, античний період, пов'язаний із впливом древньої Греції на причорноморські землі України, можна датувати, починаючи із VII ст до нашої ери. Період формування феодальної Української держави – Київської України – Русі – починається з IX ст. Епохи ренесансу або відродження Україна не переживала, тому тут феодальні середньовічні відносини продовжуються аж до середини XIXст.

На підставі вищесказаного періодизація історії медицини та фармації України може бути представлена так:

1. Медицина доісторичних часів (до VII ст. до н.е),
2. Медицина стародавніх слов'ян і скіфів (VII ст. до н.е. – VIIIст. н.е),
3. Медицина епохи середньовіччя (IX – XVIIIст.),
4. Медицина і фармація XIXст.,
5. Медицина і фармація XXст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бачило Е.В. История медицины: конспект лекций / Бачило Е.В. – М.: Эксмо, 2007. – 160 с.
2. Бородулин Ф.Р. История медицины. Избранные лекции / Бородулин Ф.Р. – М.: МЕДГИЗ, 1961. – 254 с.
3. Лисицын Ю.П. История медицины: учебник / Лисицын Ю.П. – М.: ГЭОТАР, 2008. – 400 с.
4. Сорокина Т.С. История медицины в двух томах / Сорокина Т.С. – М.: Академия, 2009. – 560 с.
5. Рабочая программа истории медицины. Министерство охраны здоровья Украины. Донецкий национальный медицинский университет им.М. Горького. Режим доступа: <http://www.social.medicine.dsmu.edu.ua/?q=node/61>

УДК 37.04

Рябовол Л. Т.

кандидат педагогічних наук,
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка

СТАНОВЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД КУРСУ «ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА»

У статті охарактеризовано процес становлення теоретичних і методичних засад курсу «Основи правознавства» шляхом проведення системного аналізу програм, за якими здійснювалося навчання правознавства у 1995-2012 рр.

Ключові слова: навчання правознавства, становлення, теоретичні та методичні засади.

Рябовол Л. Т. Становление теоретических и методических основ курса «Основы правоведения» (по результатам анализа учебных программ).

В статтє охарактеризован процес становлення теоретических и методических основ курса «Основы правоведения» путем проведения системного анализа программ, по которым осуществлялось обучение правоведению в 1995-2012 гг.

Ключевые слова: обучение правоведению, становление, теоретические и методические основы.

Ryabovol L.T THE PROCESS OF ESTABLISHING THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS COURSE «FUNDAMENTALS OF LAW»

The article describes the process of the theoretical and methodological foundations of the course «Fundamentals of Law» by conducting a systematic analysis of training programs, which was carried out in 1995-2012 education law's.

Key words: education law, establishment, theoretical and methodological foundations.

Постановка проблеми. В Україні після набуття нею незалежності правознавство було залишено як самостійний предмет в середній школі. Це мало особливе значення, адже у більшості утворених на пострадянському просторі держав його вилучили з навчального плану. Становлення його теоретичних і методичних засад відбувається в суперечливих соціально-економічних, культурних, політичних умовах, під впливом розвитку правової системи держави, педагогічної та юридичної наук. У 1991/1992 н. р. передбачалося вивчення курсу «Основы Радянської держави і права» в 9-ому класі в обсязі 34 годин на рік [8]. З 1992/1993 до 1994/1995 н. р. навчання правознавства здійснювалося за програмами курсів «Основы української держави і права», автори – В. Гринчишин, С. Демський, В. Опришко [5] і «Основы держави і права України» – О. Мироненко та І. Усенко [12].

Починаючи з 1995/1996 н. р., курс «Основы держави і права України» змінив назву на «Основы правознавства», що повніше відображає предмет і точніше окреслює його зміст, який утворюється не лише відомостями з теорії держави і права, але й чинного права та законодавства. Курс також набув нового статусу – став загальнообов'язковим. Відповідно до законодавства, що оновлювалося, змінювався і його зміст. Фактично, курс «Основы правознавства» став підґрунтям формування системи правової освіти в цілому та шкільної зокрема, чим і обумовлюється актуальність та доцільність дослідження становлення його теоретичних і методичних засад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Шкільна правова освіта та навчання правознавства були предметом досліджень таких науковців: Б. Андрусишин, А. Гуз, І. Криштак, О. Наровлянський, О. Пометун, Т. Ремех, А. Стаканков, І. Смагін, І. Усенко та ін. Однак, системного аналізу програм курсу «Основы правознавства», за якими здійснювалося навчання правознавства у 1995-2012 рр., з метою характеристики процесу становлення його теоретичних і методичних засад проведено не було, чим і обумовлюється обрання теми та мети нашого дослідження.

Мета статті – дати характеристику процесу становлення теоретичних і методичних засад курсу «Основы правознавства» шляхом проведення системного аналізу навчальних програм, за якими здійснювалося навчання правознавства у 1995-2012 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під становленням теоретичних і методичних засад курсу «Основы правознавства» у даній статті розуміємо процес, який характеризується якісними змінами, що сприяють вирішенню даним курсом висунутих новими умовами завдань. У дослідженні використовуємо програмоцентричний підхід. Відповідно до нього, програма відіграє роль головного джерела, вивчення якого дозволяє здійснити аналіз освіти і навчання у період, протягом якого вона діяла. У поєднанні з ним системний підхід передбачає аналіз компонентів системи навчання (мети, змісту, форм, методів), виписаних у навчальній програмі.

Мета і завдання курсу «Основы правознавства» у перших, після 1995 р., редакціях програми визначалися ще переважно на засадах законодавчого та знаннєво зорієнтованого підходів, водночас, передбачали і розвиток учня, його вмінь і навичок, отже, певною мірою, були особистісно зорієнтованими. Автори програми (І. Усенко, С. Бобровник, К. Криlach, О. Наровлянський, Н. Новіцька, Т. Ремех) визначали мету через вимоги до знань, вмінь і вказували, що учні повинні вміти: орієнтуватися в системі законодавства, користуватися джерелами права, під керівництвом учителя аналізувати їх зміст; володіти елементарною правовою термінологією; зв'язно й логічно викладати матеріал з морально-правових проблем; використовувати правову літературу, складати тези, конспекти, готувати короткі доповіді та виступати з ними, рецензувати, доповнювати відповіді інших учнів; брати участь в обговоренні, дискусії, аргументовано висловлювати і відстоювати свою думку, робити висновки; застосовувати правові знання для пояснення фактів життя, керуватися у своїй поведінці вимогами моральних і правових норм [7].

Програмою передбачалося використання вчителями всіх відомих форм і методів навчання та постійне їх удосконалення. Розробники акцентували на перехід від методики, типовою рисою якої є пояснювально-ілюстративний характер викладання матеріалу, до методики, заснованої на активній самостійній роботі учнів, у процесі якої вони вчаться усвідомлювати процеси та явища, що відбуваються в сучасному світі, зіставляти

засвоєні правові поняття та терміни з даними інших гуманітарних дисциплін, осмислювати їх, спираючись на власний життєвий досвід, та переосмислювати первісні уявлення про права і свободи громадян, правову державу тощо [2, с. 19]. Як бачимо, організаційний компонент системи навчання правознавства швидко оновлювався і все більше відповідав новим вимогам навчання і життя, випереджаючи темпи осучаснення мети шкільної правової освіти, подальший ефективний розвиток якої вимагав узгодження всіх компонентів між собою.

Відповідну спробу здійснили І. Усенко та О. Наровлянський у 2001 р., розробляючи нову редакцію програми, однак, нею окреслена вище проблема не була вирішена в повному обсязі. Незмінними залишалися у ній вимоги до вмінь учнів, завдання курсу орієнтувалися переважно на ЗУНи [11, с. 28]. Водночас, програма мала соціально і практико-орієнтований характер, однак, майже не сприяла виробленню в учнів ціннісного ставлення до права. Як справедливо зазначала Н. Ткачова, у програмах, підручниках, методичній літературі з правознавства, у навчальних закладах не приділялася належна увага «переведенню наукових знань на рівень особистих переконань учнів», не створювалися умови, сприятливі для «включення навчального матеріалу в систему їхніх ціннісно-правових орієнтацій» [10, с. 48].

На відміну від програм, за якими правознавство вивчали у радянський період та у 1990-1995 рр., у цій програмі було реалізовано правознавчий підхід, в основі якого – теорія природного права. Розробники виходили з широкого філософського розуміння права як феномену, що ґрунтується на загальнокультурних і цивілізаційних цінностях. Уперше в шкільній програмі зазначалося, що «навчання слід спрямовувати не на вивчення текстів нормативно-правових актів, які часто змінюються, а на опанування учнями базових, «вічних» принципів, положень юридичної науки» [11, с. 28].

Розробники вказували також, що в умовах правової реформи і активної законотворчості вчитель повинен постійно коригувати навчальний матеріал, що було важливим для уточнення принципів відбору змісту правової освіти, зокрема, такого, як науковість. Ґрунтуючись на ньому, І. Усенко і О. Наровлянський переструктурували навчальний матеріал, відповідно, питання конституційно-правового статусу особи, прав та свобод людини передували питанням правового статусу вищих державних органів і галузевого законодавства. Це засвідчувало відхід від традиційної для шкільного правознавства змістової тріади (теорія держави і права; правові засади державної влади; основні положення чинного законодавства), сформованої ще у п. п. XIX ст. й вказувало на людиноцентричний характер курсу. Зміни, які відбулися в змісті, обґрунтовувалися логікою юридичної науки і сприяли кращому розумінню її учнями, однак, обсяг навчального матеріалу було дещо розширено, високим залишався і рівень його складності.

У програмі вказувалося, що в процесі навчання доцільним є широке використання міжпредметних зв'язків із соціогуманітарними дисциплінами, передусім, історією та літературою. Вчителі мали акцентувати увагу учнів на те, що знання, які вони отримують на уроках правознавства, стануть основою для глибшого засвоєння матеріалу з історії України та зарубіжних країн, курсу «Людина і суспільство», можуть бути використані при вивченні окремих тем з допризовної підготовки юнаків. Вчитель мав право творчо підходити до навчального матеріалу, допускалося об'єднання кількох тем, перерозподіл послідовності їх розгляду, винесення окремих питань на самостійне вивчення, враховуючи особливості класу, регіону [11, с. 29].

У 2001 р. Міністерство освіти і науки України рекомендувало ще одну програму з «Основ правознавства», автором якої був І. Котюк [3]. Він запропонував нетрадиційний для української правової доктрини, отже, і шкільного правознавства, підхід до структурування змісту курсу, поділивши його на три частини: «Основи теорії держави і права», «Основи публічного права», «Основи приватного права». Відповідно до цієї програми, зміст був надто широкий, включав 36 тем, кожна з яких побіжно можна розглянути мінімум за 1-2 уроки, а з урахуванням узагальнення та контролю за 34 години виконати її практично неможливо. До того ж, як справедливо зазначає І. Смагін, ця програма «переважно спрямовувалася на формування правових знань і створювала мінімальні можливості для вироблення відповідних правових ставлень та ціннісних орієнтацій» [9, с. 54].

Національна Програма правової освіти населення визначила нові орієнтири у розвитку шкільної правової освіти, сприяла становленню теоретичних і методичних засад курсу «Основи правознавства». Так, у ній вказувалося, що метою правової освіти є формування не лише високого рівня правової культури і правосвідомості особи, але і її ціннісних орієнтирів та активної позиції як члена громадянського суспільства, що фактично формалізувало ціннісний та діяльнісний аспекти правової освіти й відтоді мало відбиватися в її меті, змісті, методиці навчання правознавства.

Метою курсу в програмі, яку розробили І. Котюк та Н. Палійчук у 2010 р., проголошувалося «формування системного уявлення в учнів про державу та право як основні засоби впорядкування суспільних відносин та вміння використовувати їх у практичному житті». Вони рекомендували вчителям використовувати «системний та аналітичний підходи до загальнотеоретичних положень, правових актів та окремих правових норм, історичних і сучасних суспільних та державно-правових явищ, правових ситуацій». Серед завдань курсу: ознайомити учнів з основами теорії держави та права; поглибити знання про виникнення, типи, форми держави, історію розвитку української державності, сучасну українську державу та її органи, сформулювати системне уявлення про правові норми, галузі права, правовідносини, правопорушення, юридичну відповідальність,

способи підтримання правопорядку, механізми захисту прав і свобод; виховувати переконаність у необхідності дотримання правових норм, непримиренність до протиправної поведінки; виробити уміння аналізувати суспільно-політичні події, користуватися правовими актами, юридичною літературою; сформувати навички діяти згідно з нормами права у конкретних життєвих ситуаціях та уміння використовувати набуті знання у практичному житті [4].

Як бачимо, курс мав певне практичне спрямування, однак, майже не передбачав формування ціннісного ставлення до держави і права. Це підтверджується й тим, що вимоги до рівня підготовки учнів охоплювали, відповідно до програми, те, що учень (учениця): «характеризує», «пояснює», «обґрунтовує», «називає», «аналізує», «розкриває», проте, не «висловлює особисте ставлення». Водночас, у програмі зазначено, що «Об'єктом оцінювання в даному курсі є правові знання, а також загальна компетентність учня, вміння вести пошук і аналізувати правову інформацію та конкретні життєві ситуації, уміння чітко сформулювати та обґрунтувати власну думку, участь у дискусіях, комунікативні здібності та володіння практичними навичками, емоційно-ціннісне ставлення до державно-правових реалій». Навчальний правознавчий матеріал курсу структуровано на засадах поділу права на публічне та приватне: «у першій та другій частині розкривається загальнотеоретична характеристика держави і права як соціальних явищ, а частини третя і четверта присвячені характеристиці української держави та її правової системи» [4], зазначено у пояснювальній записці.

Цією програмою також не було вирішено питання великого обсягу навчального матеріалу, зокрема, у співвідношенні з часом, відведеним на його вивчення, у зв'язку з чим ускладнюється засвоєння. Так, за одну годину, передбачену на тему «Основні права, свободи і обов'язки громадян України», учні мають засвоїти: поняття, підстави набуття і припинення громадянства України; поняття і загальну характеристику прав, свобод і обов'язків людини і громадянина; міжнародні стандарти у сфері прав людини: поняття, акти, що їх визначають; характеризувати права, свободи і обов'язки громадян України, види гарантій та механізми їх захисту. За одну годину, відведену на тему «Фінансове право» учні мають вивчити і вміти характеризувати фінансове право, бюджетну систему України, систему оподаткування, права і обов'язки платників податків, види податків і зборів та відповідальність за порушення фінансового законодавства. За одну годину на адміністративне право: давати характеристику адміністративного права та його суб'єктів, державної служби; визначати поняття адміністративного проступку, його ознаки, види, підстави адміністративної відповідальності; характеризувати адміністративні стягнення, особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.

Значна увага у програмі приділяється понятійному апарату курсу. Практично по кожній темі передбачається визначення, аналіз, порівняння, пояснення, розкриття понять учнями. Однак, деякі з понять, уведених розробниками програми, на нашу думку, є складними й виходять за межі загальноосвітньої підготовки. Так, учням пропонується проаналізувати співвідношення понять «суб'єкти права» і «суб'єкти правовідносин»; пояснити поняття «право» в об'єктивному і суб'єктивному значеннях.

Організація навчання правознавства за цією програмою має особливості, до яких її розробники відносять високу активність кожного учня й обов'язкове використання традиційних, активних та інтерактивних методів (дискусій, проектної діяльності в індивідуально-груповій формі), а також форм позаурочної діяльності (екскурсій, зустрічей, проведення соціологічних досліджень). У процесі оцінювання та визначення результатів навчання вчителям рекомендується використовувати усне опитування, тестування, оцінку виконання творчих завдань та розв'язання правових ситуацій, оцінювання «участі в діяльності», самооцінювання, взаємооцінювання.

У 2012 р. було прийнято Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. В основі його розробки – діяльнісний, компетентнісний, особистісно зорієнтований підходи. Освітня галузь «Суспільствознавство» (історичний та суспільствознавчий компоненти) має на меті, відповідно до документу, забезпечення розвитку учня як особистості, що керується гуманістичними нормами і цінностями, усвідомлює себе громадянином України, успішно самореалізується в сучасному українському суспільстві. Мета навчання суспільствознавчого компонента, однією із змістових ліній якого є людина у правовій сфері, – створення умов для розвитку особистості компетентного, активного, відповідального громадянина, члена європейської і світової спільноти, здатного сприймати та ефективно відповідати на сучасні індивідуальні та суспільні виклики і загрози [1]. Відповідно, окреслено зміст освіти і визначено оновлені державні вимоги до рівня підготовки учнів, що вимагало осучаснення програми курсу «Основи правознавства».

Робоча група на чолі з О. Пометун розробила проект такої програми для 9-го класу загальноосвітніх закладів. Мета курсу охоплює «надання основ правових знань, забезпечення умов для формування елементів правової культури, правових орієнтирів і правомірної поведінки учнів». Орієнтуючись на особистість учня, значна увага в програмі приділяється його навчанню, вихованню, розвитку «критичного мислення, здатності розуміти й оцінювати правові явища і процеси, аналізувати різноманітні життєві явища з точки зору дії правових норм». Вироблення таких умінь і навичок забезпечується шляхом виконання учнем вимог програми, відповідно до яких він *пояснює і застосовує* поняття; *описує* елементи державного ладу, або обставини, що виключають шкідливість діяння; *наводить приклади* юридичних фактів і правопорушень; *розв'язує* правові

ситуації з використанням набутих знань, *застосовує* засвоєні поняття і вміння у розв'язанні життєвих ситуацій та регулюванні власної поведінки відповідно до норм права тощо. Курс також спрямований на формування в учнів системи цінностей, до якої входять і такі цінності, як право, справедливість, права і свободи людини тощо. У цьому сприяє те, що школярі *висловлюють ставлення* до соціальних норм, держави і права в житті людини і суспільства тощо; *оцінюють* значення Конституції України, або життєві ситуації, в яких потрібна допомога юриста [6].

У програмі право розглядається як мистецтво добра і справедливості; в контексті взаємозв'язку людини і держави вивчаються конституційні права і свободи людини і громадянина, механізми їх захисту [6, с. 5, 7]. Ключовими у змісті є питання правовідносин, учасники яких – неповнолітні, що задовольняє потребу в правових знаннях учнів 9-го класу. Курс спрямовано на формування в учнів умінь і навичок використовувати правові знання з метою реалізації і захисту їхніх прав; регулювання, оцінки взаємин з іншими; здійснення вибору моделей поведінки, орієнтуючись на норми права; на правовому матеріалі вироблення критичного мислення, аналізу, синтезу, рефлексії; прищеплення інтересу до права, заохочення до свідомої реалізації. Програмою передбачено практичні заняття, «під час яких вчитель виконує роль консультанта, що організовує самостійну роботу учнів і надає їм необхідну допомогу відповідно до віку та їхніх пізнавальних можливостей» [6, с. 6]. Викладене вказує, що програма ґрунтується на правознавчому, людиноцентричному, компетентнісному та діяльнісному підходах.

У програмі практично вирішено деякі проблеми шкільної правової освіти, зокрема, суттєво мінімізовано зміст курсу і приведено у відповідність до вікових особливостей учнів. Він вміщує правознавчий матеріал, який ґрунтується «на системі наукових ідей і понять юридичної науки» та включає загальноправові уявлення, «знання правових явищ, процесів, понять різного ступеня узагальнення і складності». Навчальний матеріал відібрано та структуровано за логікою юриспруденції. Належна увага приділена понятійному апарату курсу: до кожного розділу встановлено перелік понять, які підлягають обов'язковому засвоєнню учнями.

Програма оптимізує організацію навчання курсу. У ній пропонуються такі її форми: вступний урок, практичні заняття, уроки узагальнення (до розділів) та підсумкові (до курсу), на яких учні за допомогою вчителя мають можливість систематизувати й узагальнити вивчене, відрефлексувати процес навчання. Рекомендується реалізувати міжпредметні зв'язки. Для оцінювання пропонується широкий спектр як традиційних методів: усне опитування, письмові, зокрема тестові завдання, вправи на виявлення операційних умінь, моделювання життєвих ситуацій, участь учнів у дискусіях, написання твору-есе; так і альтернативних: оцінювання «участі в діяльності», самооцінювання, взаємооцінювання в різних комбінаціях; зазначається, що вибір методів має відбуватися з урахуванням характеру об'єктів оцінювання [6, с. 6].

Отже, дана програма сприяє вирішенню актуальних для навчання курсу «Основи правознавства» та шкільної правової освіти в цілому проблем. У ній встановлене оптимальне співвідношення між: значним обсягом навчального правознавчого матеріалу й обмеженим часом на його вивчення; теоретичним та практичним аспектами навчання правознавства; знаннево зорієнтованим та компетентнісним, діяльнісним, аксіологічним підходами до цього процесу.

Висновки. У результаті проведення системного аналізу навчальних програм курсу «Основи правознавства», за якими здійснювалося навчання правознавства у 1995-2012 рр., можемо стверджувати, що в цей період відбувалося становлення його теоретичних і методичних засад, якісне удосконалення системи шкільної правової освіти в цілому. У програмах реалізувався поступовий перехід від державоцентричного до людиноцентричного, від законознавчого до правознавчого підходів як специфічних для юридичної науки, а також від знанневого до особистісно зорієнтованого, діяльнісного та компетентнісного педагогічних підходів. Це відбивалося на меті, змісті, організації навчання правознавства, зумовило оновлення його методики, актуалізувало інтерактивні технології, що, у свою чергу, сприяє виконанню системою шкільної правової освіти сучасного суспільного замовлення. **Перспективними у напрямку дослідження** є визначення та детальна характеристика мети і змісту шкільної правової освіти, оновлення методики навчання правознавства, виходячи з положень особистісно зорієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 11.
2. Конституція України і основи правознавства в школі: книга для вчителя / [Бобровник С. В., Ваксман В. І., Зуб І.В. та ін.] ; За ред. І. Б. Усенка. – К. : Український центр правових студій, 1999. – 354 с.
3. Котюк І. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Основи правознавства. 9 клас / І. Котюк // Історія в школах України. – 2002. – № 1. – С. 2-8.
4. Котюк І. І. Програма курсу «Основи правознавства» для 10-го класу загальноосвітніх навчальних закладів / І. І. Котюк, Н. Й. Палійчук // Історія України. – № 16. – 2009. – С. 3-8.
5. Опришко В. Ф. Проект програми курсу «Основи української держави і права» / В. Ф. Опришко, В. А. Гринчишин, С. Е. Демський // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1992. – № 13. – С. 21-30.
6. Пометун О. Проект навчальної програми з правознавства для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О. Пометун, Р. Свтушенко // Історія та правознавство. – 2012. – № 13 (293). – С. 5-8.
7. Програма для середньої загальноосвітньої школи. «Основи правознавства». 9-й клас. – К. : Перун, 1998.

8. Програма курсу «Основи радянської держави і права» // Інформаційний збірник Міністерства народної освіти Української РСР. – 1991. – № 15-16. – С. 51-59.
9. Смагін І. І. «Правознавчий» та «законознавчий» підходи до викладання шкільних правових навчальних предметів / І. І. Смагін // Вісник Житомирського державного університету (серія: педагогічні науки). – 2008. – № 42. – С. 51-55.
10. Ткачова Н. Виховання в учнів шкіл і профтехучилищ ставлення до права як соціальної цінності / Наталія Ткачова // Історія в школах України. – 1998. – № 5. – С. 48-51.
11. Усенко І. Програма для середньої загальноосвітньої школи. Основи правознавства. 9-й клас / І. Усенко, О. Наровлянський // Історія в школі. – 2001. – № 9. – С. 28-32.
12. Усенко І. Проект програми курсу «Основи держави і права України» / І. Усенко, О. Мироненко // Інформаційний збірник Міністерства народної освіти України. – 1992. – № 15-16. – С. 37-49.

УДК 378:364-43 (07)

Козловська С.М.

кандидат психологічних наук,
доцент РДСУ м. Москва (Росія)

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В УНІВЕРСИТЕТІ

У статті йдеться про питання методики викладання соціальних дисциплін в університеті. Представлений аналіз формування компетентностей у навчальній, науковій і самостійній роботі студентів.

Ключові слова: Медика викладання, навчальна діяльність, наукова діяльність, самостійна робота, компетенції, професійна підготовка.

Козловская С.Н. КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД К МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН В УНИВЕРСИТЕТЕ

В статье раскрываются вопросы методики преподавания социальных дисциплин в университете. Дан анализ формирования компетентностей в учебной, научной и самостоятельной работе студентов.

Ключевые слова. Методика преподавания, учебная деятельность, научная деятельность, самостоятельная работа, компетенции, профессиональная подготовка.

Kozlovskaya S. THE COMPETENCE-BASED APPROACH TO THE METHODS OF TEACHING SOCIAL SUBJECTS AT THE UNIVERSITY

The article is devoted to questions of a technique of teaching social subjects at the University. The analysis of the formation of competencies in teaching, research and self-study.

The Key words. Methods of teaching, educational activity, scientific activity, independent work, competences, vocational training.

Вища освіта виступає найважливішим елементом стратегічно орієнтованого інноваційного розвитку соціально-економічної системи держави. Освітнє середовище Російської Федерації у сучасних умовах активно піддається впливу процесів модернізації, безпосередньо торкаються структур і функцій сформованої системи освіти, а також основних змістовних характеристик і технологій навчання.

Підготовка за спеціальностями і напрямками вищої професійної освіти соціального профілю була розпочата в нашій країні у 1991 році. За порівняно короткий термін функціонування вона придбала вражаючі масштаби. Активно розвивається система додаткової освіти працівників соціальної сфери, а також аспірантська і докторантська соціально орієнтована підготовка. Все це свідчить про формування у Російській Федерації системи безперервної соціальної освіти і підтверджує, що питання соціальної освіти у сучасній Росії зведене у ранг проблеми суспільства і держави.

Актуальність звернення до теми статті визначається специфікою положення соціальної роботи у ВНЗ і змінами в системі вищої освіти в Росії. Проведені освітні реформи в розвитку вищої професійної освіти і науки у Росії ставлять соціальну освіту фактично у нові умови. Практична відповідність «вимогам часу» соціальної роботи, як науково-дослідницького так і освітнього напрямку роботи ВНЗ, стає вкрай важливим.

З іншого боку у соціальній сфері зріс інтерес не тільки до проблем розвитку теорії і практики соціальної роботи, а і до особистості професіонала, його особливостям та якісним характеристикам. У цьому контексті особливої актуальності набувають проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців за напрямом «соціальна робота»: особливості професійного становлення, соціалізації, професійної ідентичності, формування компетентності та готовності до професійної діяльності в умовах ринкової економіки.

У своїй доповіді В.І. Жуков академік РАН, ректор-засновник Російського державного соціального університету(РДСУ)«... відзначав у сучасних умовах місія РДСУ полягає у сприянні становленню і розвитку соціальної держави на основі багаторівневої і безперервної підготовки висококваліфікованих кадрів, що володіють інноваційною культурою соціального управління і професійної діяльності, здатних компетентно впливати на соціальні процеси країни та регіонів, спираючись на новітні теорії соціального оновлення та сучасні соціальні технології» [1].